

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ Α΄ ΣΕΙΡΑΣ

Μάθημα: ΛΟΓΙΚΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Β΄ Λυκείου (κωδ. μαθήματος: Β073)

Σημείωση: Όπου «σ.» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Στ. Βιρβιδάκης, Βασίλης Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, *Αρχές Φιλοσοφίας*, Β΄ Γενικού Λυκείου ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ- «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, όπου «σ.*» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, *Αρχές Φιλοσοφίας*, Β΄ Ενιαίου Λυκείου, ΥΕΠΘ-ΠΙ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002 και όπου «σ.**» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, *Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ΄ Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής* [Βιβλίο Μαθητή], ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012.

ΜΕΡΟΣ Α΄ (Μονάδες 2X10=20)

A1.

1. δ (σ.* 28) [Μονάδες 2]
2. γ (σ*. 19) [Μονάδες 2]
3. ε (σ. 47) [Μονάδες 2]
4. α (σ.* 12) [Μονάδες 2]
5. β (σ. 29) [Μονάδες 2]

A2.

- α. Σ (σ. 15) [Μονάδες 2]
- β. Σ (σ. 16) [Μονάδες 2]
- γ. Λ (σ. 50) [Μονάδες 2]
- δ. Σ (σ.** 29) [Μονάδες 2]
- ε. Σ (σ.* 12) [Μονάδες 2]

ΜΕΡΟΣ Β΄ (Μονάδες 4X10=40)

B1. Η «Θεωρία της συνοχής» για την αλήθεια υποστηρίζει ότι εάν για ένα συγκεκριμένο θέμα διατυπώνεται ένα σύστημα ερμηνευτικών προτάσεων που δεν παρουσιάζουν αποκλίσεις ή αντιφάσεις μεταξύ τους, αλλά, αντίθετα, χαρακτηρίζονται από αυστηρή λογική συνοχή και συνάφεια, τότε οι προτάσεις αυτές αληθεύουν. Η θεωρία της συνοχής, δίνοντας έμφαση στις σχέσεις μεταξύ των προτάσεων, ταιριάζει περισσότερο σε ιδεαλιστικά συστήματα, όπου η αλήθεια έχει να κάνει με τον νου, παρά σε προτάσεις που έχουν να κάνουν με την εμπειρία και τον εξωτερικό κόσμο (βλ. σ. 46). [Μονάδες 10]

B2. Σύμφωνα με την αριστοτελική λογική:

(α) «επάλληλες» λέγονται οι έννοιες που έχουν το ίδιο πλάτος. Για παράδειγμα, «σπίτι» και «κατοικία». [Μονάδες 2.5]

(β) «υπάλληλες» λέγονται οι έννοιες που η μία είναι γένος της άλλης (και η άλλη είδος της άλλης). Για παράδειγμα, «χριστιανός» και «ορθόδοξος». [Μονάδες 2.5]

(γ) «επαλλάσσουσες» λέγονται οι έννοιες που συμπίπτουν κατά ένα μέρος ως προς το πλάτος τους. Για παράδειγμα, «Έλληνας» και «καθολικός». [Μονάδες 2.5]

(δ) «παράλληλες» λέγονται οι έννοιες που έχουν τελείως διαφορετικό πλάτος παρόλο που υπάγονται σε μίαν ευρύτερη έννοια. Για παράδειγμα, «καρέκλα» και «τραπέζι», έννοιες που υπάγονται στην έννοια «έπιπλο» (βλ. σ. 54). [Μονάδες 2.5]

B3. Σύμφωνα με τη Λογική, χαρακτηρίζουμε μία πρόταση «διαζευκτική», όταν χρησιμοποιείται για να περιγράψει μία κατάσταση η οποία υφίσταται μόνον στην περίπτωση που υφίσταται μία τουλάχιστον από τις καταστάσεις που περιγράφονται από τις δύο προτάσεις που συνδέονται και μόνο σε αυτήν. Με άλλα λόγια, χρησιμοποιείται για να δηλώσει δύο ανεξάρτητους εναλλακτικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί να υφίσταται η κατάσταση που περιγράφει. Για παράδειγμα, «τον φάκελο τον έχει αναλάβει ο Κώστας ή ο Νίκος» (βλ. σ.**47-48). [Μονάδες 10]

B4. Ο Ηράκλειτος δίνει ιδιαίτερη σημασία στον «πόλεμο», υποστηρίζοντας ότι αυτός δεν περιορίζεται στη σύγκρουση μεταξύ ανθρώπων και θεών, αλλά δηλώνει, γενικότερα, την αντιπαράθεση που παρατηρείται μεταξύ των πραγμάτων στον κόσμο. Θεωρεί ότι η αντίθεση μεταξύ των πραγμάτων στον κόσμο συντηρείται, αφού διαρκώς το ένα επιζητεί να κυριαρχήσει πάνω στο άλλο. Υποστηρίζει ότι μέσα από τον πόλεμο επέρχεται η ασταμάτητη μεταβολή των πραγμάτων, η οποία επιφέρει τη φθορά. Σύμφωνα με τον Ηράκλειτο, ο κόσμος εξακολουθεί να υπάρχει εξαιτίας της αρχής της δικαιοσύνης που διέπει το σύμπαν. Κάθε φορά που ένα πράγμα τείνει να επικρατήσει ολοκληρωτικά πάνω σε κάποιο άλλο και να το αφανίσει, παρεμβαίνει η δικαιοσύνη. Χάρη στην ισχύ της αρχής της δικαιοσύνης εξασφαλίζεται στο σύμπαν η εξισορρόπηση των αντιθέτων – η αρμονία (βλ. σ.* 15-16). [Μονάδες 10]

ΜΕΡΟΣ Γ΄ (Μονάδες 2Χ20=40)

Γενικές Οδηγίες

Γ1. Οι μαθητές οφείλουν να αναφερθούν στα ακόλουθα σημεία:

(α) Σύμφωνα με τη θεωρία του Παρμενίδη για τη δομή του κόσμου, οι αισθήσεις μάς απατούν, αφού όλες οι πληροφορίες που μας παρέχουν είναι ψεύτικες. Έτσι, οι εικόνες των πραγμάτων και των γεγονότων που σχηματίζουμε, μέσω των αισθητηρίων οργάνων, είναι απατηλές. Θεωρεί ότι ο αισθητός κόσμος κυριαρχείται από τη μεταβολή, επομένως

δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο έγκυρης γνώσης / δεν μπορεί να λεχθεί κάτι για αυτόν με βεβαιότητα. Η σταθερότητα είναι αναγκαία προϋπόθεση, ώστε να γνωρίσουμε την πραγματικότητα. Αυτό μπορεί να προκύψει μέσα από τη σκέψη και όχι μέσα από πληροφορίες των αισθήσεων. Ο Παρμενίδης υποστηρίζει ότι η πραγματικότητα ταυτίζεται με τη σκέψη, δηλαδή εκείνο που σκεφτόμαστε και εκείνο που υπάρχει είναι ένα και το αυτό. Η σκέψη μπορεί να μας εξασφαλίσει τη σταθερότητα, ώστε να γνωρίσουμε την πραγματικότητα με τις έννοιες. Οι έννοιες παραμένουν αναλλοίωτες, σε αντίθεση προς τα αισθητά πράγματα που συλλαμβάνονται μέσω των αισθήσεων και τα οποία υπόκεινται σε συνεχείς μεταβολές. [Μονάδες 10]

(β) Ο άνθρωπος είναι πολύ δύσκολο να φθάσει στην αληθινή γνώση της ουσίας του κόσμου. Οι αισθήσεις του τον απατούν και τον περιορίζουν στα φαινόμενα. Ως εκ τούτου, για να γνωρίσει έστω και ένα μέρος της πραγματικότητας θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τον νου του. Και πάλιν όμως, ο άνθρωπος με τις πεπερασμένες δυνατότητές του και τους περιορισμούς του δεν μπορεί να φθάσει στην αληθινή γνώση – στην ουσία των πραγμάτων. Βεβαίως, ακόμα και αν το επιτύγχανε αυτό θα ήταν πολύ δύσκολο να το γνωρίσει (βλ. σ.* 16-19). [Μονάδες 10]

Είναι πιθανό οι μαθητές/τριες να υποστηρίξουν ότι παρόλο που φαίνεται να είναι δύσκολο για τον άνθρωπο να φθάσει στην αληθινή γνώση της ουσίας του κόσμου, τελικά αυτό να μην είναι αδύνατο. Μία τέτοια απάντηση μπορεί να εκληφθεί ορθή, εφόσον ο/η μαθητής/τρια θα έχει αναπτύξει τη δική του/της δομημένη επιχειρηματολογία.

Γ2. Οι μαθητές οφείλουν να αναφερθούν στα ακόλουθα σημεία:

(α) Το παράθεμα αναφέρεται στη «θεωρία των Ιδεών», με την οποία ο Πλάτωνας επιχείρησε να επιλύσει το οντολογικής φύσεως πρόβλημα που απασχόλησε τους προσωκρατικούς φιλοσόφους Ηράκλειτο και Παρμενίδα [Μονάδες 2]. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, υπάρχουν δύο κόσμοι, ο αισθητός κόσμος της εμπειρίας μας (ένας κόσμος που αποτελείται από αισθητά πράγματα τα οποία δεν είναι τίποτε άλλο παρά απατηλές εικόνες των αισθήσεών μας) και ο κόσμος των ιδεών (οι ιδέες συνιστούν την αληθινή πραγματικότητα), που είναι νοητός και υπεραισθητός. Σύμφωνα με τη «θεωρία των Ιδεών», οι ιδέες είναι πράγματα υπαρκτά, ανεξάρτητα από τον αισθητό κόσμο, αιώνια και αμετάβλητα, που μπορούμε να τα προσεγγίσουμε και να τα γνωρίσουμε μόνο με τον νου και όχι με τις αισθήσεις. [Μονάδες 8]

(β) Ο Αριστοτέλης δεν υποστηρίζει τη «θεωρία των Ιδεών» του Πλάτωνα. Μεταξύ άλλων θέτει τα ακόλουθα ερωτήματα: (i) πώς είναι δυνατόν να υπάρχει ένας τέτοιος, ανεξάρτητος από τον αισθητό, κόσμος; (ii) Πού βρίσκονται αυτές οι ιδέες; (iii) Πώς είναι δυνατόν αυτές οι ιδέες να σχετίζονται με τα φυσικά αντικείμενα; Ο Αριστοτέλης ονομάζει τα πράγματα (ή τις ουσίες αυτές) «καθόλου». Για τον Αριστοτέλη, τα «καθόλου» δεν είναι πράγματα ξεχωριστά από τα φυσικά αντικείμενα, αλλά προκύπτουν από αυτά μέσω νοητικής αφαίρεσης. Σχηματίζουμε, δηλαδή, στον νου μας την καθολική έννοια της λευκότητας, όταν από διάφορα λευκά αντικείμενα αφαιρέσουμε όλες τις άλλες ιδιότητες και κρατήσουμε μόνο την ιδιότητα του λευκού (βλ. σ. 36-37 και σ.* 23-25). [Μονάδες 10]